

УДК 303.733.4:316.334-028.42

ШЕВЧУК ТЕТЯНА

кандидатка філологічних наук, старша наукова співробітниця відділу української та зарубіжної фольклористики Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України (Київ, Україна). ORCID ID: 0000-0003-4856-4430

SHEVCHUK TETIANA

a Ph.D. in Philology, a senior research fellow of the Ukrainian and Foreign Folkloristics Department of M. Rylskyi Institute of Art Studies, Folkloristics and Ethnology of the National Academy of Sciences of Ukraine (Kyiv, Ukraine). ORCID ID: 0000-0003-4856-4430

Бібліографічний опис:

Шевчук, Т. (2020) Без офіціозу: особливості евристичного мислення Максима Рильського як керівника академічного інституту. *Матеріали до української етнології*, 19 (22), 83–85.

Shevchuk, T. (2020) Unofficially: Peculiarities of Maksym Rylskyi's Heuristic Thinking as a Head of an Academic Institution. *Materials to Ukrainian Ethnology*, 19 (22), 83–85.

БЕЗ ОФІЦІОЗУ: ОСОБЛИВОСТІ ЕВРИСТИЧНОГО МИСЛЕННЯ МАКСИМА РИЛЬСЬКОГО ЯК КЕРІВНИКА АКАДЕМІЧНОГО ІНСТИТУТУ

Анотація / Abstract

У статті йдеться про особливості евристичного мислення Максима Рильського як очільника академічної установи – Інституту мистецтвознавства, фольклору та етнографії (далі – ІМФЕ), де він працював упродовж 1944–1964 років і який згодом було названо його ім'ям. В основі публікації – документальні джерела (*ego*-документи), що стосуються організації наукової та видавничої діяльності, а також праць і публічних виступів окремих співробітників ІМФЕ: це відгук про лекцію українського кобзаря Михайла Полотая «Мистецтво кобзарів і українська народна пісня в творчості Гоголя», записка М. Рильського, адресована Павлові Даниловичу Павлію з приводу підготовки до друку перших двох томів видання «Наукові записки Інституту мистецтвознавства, фольклору та етнографії АН УРСР» (1941–1945), записка М. Рильського до Федора Івановича Лаврова щодо публікації статті Філарета Колесси «Юрій Матвійович Соколов», текст чумацької пісні, записаної М. Рильським з пам'яті, рецензія на статтю Олексія Дея «Іван Франко про характер українського фольклору», стаття М. Рильського «Шевченко в народній творчості», лист М. Рильського на захист фольклориста й літературознавця Марка Плісецького, фотокопія вірша М. Рильського «Новорічне», фото М. Рильського 1960х років (у садку біля його садиби в Києві).

Ключові слова: Максим Рильський, *ego*-документи, архівні джерела, фольклористичні та літературознавчі праці, «буржуазний націоналізм», академічні видання.

This article deals with peculiarities of Maksym Rylskyi's heuristic thinking as a head of an academic institute – the Institute of Art Studies, Folklore and Ethnography (hereinafter – IASFE), where he worked throughout 1944 to 1964 and which was later named after him. This publication is based on documentary sources (*ego*-documents) related to the organization of scientific and publishing activities, as well as works and public speeches by individual IASFE research workers: namely, a review on the lecture by the Ukrainian kobzar Mykhaylo Polotay *The Art of Kobzars and Ukrainian Folk Songs in Gogol's Works*; a Maksym Rylskyi's note addressed to Pavlo Danylovych Pavliy apropos of the preparation for publishing the first and second volumes of the edition *Scientific Notes of the Institute of Art Studies, Folklore and Ethnography of the Ukrainian SSR's Academy of Sciences (1941 to 1945)*; a Maksym Rylskyi's note to Fedir Ivanovych Lavrov concerning the publication of

Filaret Kolessa's article *Yuriy Matviyovych Sokolov*; a text of a Chumak song written by Maksym Rylskyi from memory; a review on Oleksiy Dey's article *Ivan Franko on the Nature of Ukrainian Folklore*; a Maksym Rylskyi's article *Shevchenko in Folk Art*; a Maksym Rylskyi's letter in defense of a folklorist and literary scholar Mark Plisetskyi; a photocopy of Maksym Rylskyi's piece of poetry *New Year's*; and a 1960s Maksym Rylskyi's photo (taken in the garden by his house in Kyiv).

Keywords: Maksym Rylskyi, ego-documents, archival sources, folkloristic and literary critical works, *bourgeois nationalism*, academic publications.

Віктор Петров у розвідці про поетичну творчість Максима Рильського відзначив, що його висловлювання «своєрідні й особливі, витончені в своїй не загальності» [4, с. 94]. Таким поет залишався і в ролі керівника академічної установи (як відомо, упродовж 1944–1964 рр. М. Рильський очолював ІМФЕ). Під час опрацювання матеріалів Архівних наукових фондів рукописів і фонозаписів Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України (далі – АНФРФ ІМФЕ НАН України), було виявлено низку цікавих документів, котрі ще не стали набутком широкого загалу науковців і містять важливу інформацію про евристичне мислення М. Рильського як керівника академічного інституту. Наведемо перелік цих документів (усі – авторства Максима Тадейовича): відгук про лекцію Михайла Полотая «Мистецтво кобзарів і українська народна пісня в творчості Гоголя» (ф. 14-3, од. зб. 1062, арк. 1); записка, адресована Павлові Даниловичу Павлію з приводу підготовки до друку видання «Наукові записки Інституту мистецтвознавства, фольклору та етнології АН УРСР» (т. 1., ч. 2, 1945 р.) (ф. 14-2, од. зб. 26, арк. 3–4); записка до Федора Івановича Лаврова щодо публікації статті Філарета Колесси «Юрій Матвійович Соколов» (ф. 14-2, од. зб. 269, арк. 12); записана поетом з пам'яті чумацька пісня «Та ішов чумац у дорогу» (ф. 14-4, од. зб. 402, арк. 2); рецензія на статтю Олексія Дея «Іван Франко про характер українського фольклору» (9.VIII.1948 р.) (ф. 14-2, од. зб. 129, арк. 1–2); автограф статті «Шевченко в народній творчості» (ф. 14-4, од. зб. 402, арк. 3–5); лист на захист Марка Плісецького, написаний на особистому бланку М. Рильського (ф. 58, структурна одиниця 1 а, од. зб. 5, арк. 1); фотокопія вірша поета «Новорічне», що був уміщений в інститутській стінгазеті на початку 1950-х років (ф. 14-9, од. зб. 703, арк. 1); а також фото М. Рильського

1960-х років, на якому поет зображений у садку біля власної садиби в Києві (ф. 14 – фонд Я. Прилипка, од. зб. 179, арк. 2).

У записці, адресованій Павлові Павлію, М. Рильський писав:

«Дорогий Павло Данилович!

Посилаю верстку із своїми зауваженнями на окремих листках. Деякі зауваження дрібничкові, деякі – принципіальні.

Обов'язково треба вчитати все (авторам!), бо помилок друкованих (які я не мав змоги правити) – багато, а це ж наша перша дитина!» [1, арк. 3–4].

Саме так М. Рильський висловився про перші два томи «Наукових записок Інституту мистецтвознавства, фольклору та етнології», датовані 1941–1945 роками. Попри м'який (навіть лагідний!) тон цієї записки, спостерігаємо наполегливість і непохитність М. Рильського у принципових питаннях:

«Я твердо переконаний, що говорячи про перекручення та помилки, не слід згадувати неопубліковані праці (це суперечить науковій етиці), – а також імена померлих (Грінч[енка], Косача). І взагалі в передмові до I т., в передмові загального характеру, тут варто сказати про наявність таких помилок, але імена – зайві. Це дуже серйозно» [1, арк. 4].

Ці кілька реплік засвідчують, з якою відповідальністю й пошаною ставився М. Рильський до наукового доробку дослідників XIX – початку XX ст., як не хотів, щоб у виданнях керованого ним Інституту з'являлися такі неминучі в той час таврування та звинувачення в різних «ізмах». М. Рильський також написав листа на захист фольклориста й літературознавця Марка Мойсейовича Плісецького (1909–1990), надавши коротку характеристику його науковій діяльності (М. Плісецький у 1940-х рр. був старшим науковим співробітником ІМФЕ, його ім'я згадується в Постанові ЦК КП(б)У «Про перекручення і помилки у висвітленні історії української

літератури в “Нарисі історії української літератури”» (серпень 1940 р.), авторів якого звинувачували в тлумаченні історії літератури в «буржуазно-націоналістичному дусі»):

«Марка Мойсеевича Плісецького я знаю давно. Мені відомий цілий ряд його дослідів та публікацій фольклористичного характеру. До однієї з робіт Плісецького – “Думи українські та історичні пісні” – я свого часу написав передмову (1944). Фольклористичні інтереси тов. Плісецький поєднує з літературознавчими. Тов. Плісецький працює над докторською дисертацією “Російсько-українські фольклорні зв’язки” і над монографією “Ленін і проблеми фольклористики”.

Я особисто вважаю М. М. Плісецького науковим робітником, озброєним неабиякими знаннями і вмінням працювати, людиною здібною і творчо перспективною. Окремі помилки в своїх працях тов. Плісецький, на мою думку, усвідомив і, безумовно, покаже це подальшою своєю науковою діяльністю.

29.VII.1949» [3, арк. 1].

Лист написаний на іменному бланку М. Рильського 1949 року й містить вказівку на його тодішню домашню адресу:

вул. Леніна, 68/70. Це так званий Роліт, письменницький будинок, споруджений 1934 року, в якому мешкало близько 150 українських літераторів (Максим Рильський жив там у помешканні № 70).

Дружнє ставлення до колег-науковців очолюваного М. Рильським Інституту демонструє і його вірш «Новорічне», що був уміщений у стінній газеті десь усередині 1950-х років (згідно зі спогадами співробітниці інститутських архівних фондів Галини Терентіївни Рубай):

«Новорічне[.]

Колективу співробітників нашого інституту

Нехай цвітуть у колективі
В Новому році дні щасливі,
Нехай наука і життя
Тут повне матимуть злиття.
Етнографам і фольклористам,
Мистецтвознавцям теж усім
Бажаю праць з глибоким змістом
І з добрим викладом іскристим.
Це Рильський написав. Максим»

[2, арк. 1].

В АНФРФ ІМФЕ НАН України збереглася лише фотокопія цього вірша.

Джерела та література

1. Архівні наукові фонди рукописів та фонозаписів Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України (далі – АНФРФ ІМФЕ НАН України). Ф. 14-2. Од. зб. 26.
2. АНФРФ ІМФЕ НАН України. Ф. 14-9. Од. зб. 703.
3. АНФРФ ІМФЕ НАН України. Ф. 58, 1-а структурна одиниця. Од. зб. 5.
4. Петров В. [Поетична творчість М. Рильського]. *Петров Віктор. Розвідки* : у 3 т. / упоряд., передмова та примітки В. Брюховецького. Київ : Темпора, 2013. Т. 1. С. 93–138.

References

1. NAS of Ukraine's M. Rylskyi Institute of Art Studies, Folkloristics and Erthnology. Archival Scientific Funds of Manuscripts and Audio-Recordings (thereafter – IASFE ASFMAR): f. 14-2, u.i. 26 [in Ukrainian].
2. IASFE ASFMAR: f. 14-9, u.i. 703 [in Ukrainian].
3. IASFE ASFMAR: f. 58, 1st structural unit, u.i. 5 [in Ukrainian].
4. PETROV, Viktor. Poetic Creation of Maksym Rylskyi. In: Viktor PETROV. *Studies: in Three Volumes*. Compiled, prefaced and annotated by Vyacheslav BRIUKHOVETSKYI. Kyiv: Tempora, 2013, vol. 1, pp. 93–138 [in Ukrainian].